

УДК 330.341.1:338.432

Кафлевський В.В., аспірант*[©]
Вінницький національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено стан та пріоритети інноваційної діяльності підприємств аграрної сфери. Обґрунтовано напрями активізації інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: інновації, аграрна сфера, агроінновація, наукові дослідження.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку національної економіки спонукає до підвищення ефективності виробничої діяльності, розвитку внутрішнього ринку та експортоорієнтованої діяльності, що має відбуватися у напрямі інформаційно-інноваційної конкурентоспроможності виробників аграрної сфери. Інновації забезпечують розширення пропозиції виробленої конкурентоспроможної продукції на аграрному ринку, зростання якості продуктів і послуг підприємств, досягнення високої продуктивності, реалізації стратегічних планів фірм та сприяють підвищенню кваліфікаційного рівня кадрів.

Як відомо, можливості суттєвого нарощування розвиненими країнами – експортерами виробництва сільськогосподарської продукції, практично вичерпані. Економічний же рівень більшості країн, що розвиваються, є недостатнім для забезпечення потреб у виробництві продуктів харчування. Тому вирішення продовольчого питання потребує запровадження низки системних заходів із переведення аграрних підприємств на шлях інноваційного розвитку з метою динамічного й збалансованого нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. Дослідження процесу впровадження інновацій свідчить про те що з одного боку, на його шляху є ще чимало перепон, які суттєво стримують інноваційний розвиток у державі; з іншого – що інноваційний розвиток є основою для стратегічного розвитку галузей та регіонів.

Адже саме інноваційний розвиток аграрної сфери – один із найважливіших шляхів забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції. Ми вважаємо, що подолати економічну кризу можливо за умови розвитку інноваційної моделі ведення аграрного виробництва. Лише так ми можемо швидко й ефективно трансформувати сільськогосподарське виробництво, стимулювати розвиток і водночас

*Науковий керівник – д.е.н., професор Шпикуляк О.Г.

© Кафлевський В.В., 2013

забезпечити вихід на світовий ринок. Проте ці кроки вимагають конкретного наповнення, від організації підготовки кадрів до практичної реалізації масштабних інноваційних проектів та програм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням теорії та практики інноваційного розвитку аграрного сектору економіки України присвятили свої праці В.Я. Амбросов, Л.В. Білозір, С.А. Володін, М.В. Зубець, М.Ф. Кропивко, В.П. Ситник, В.М. Трегобчук, В.Г. Чабан, Т.М. Червінська та інші. Однак дискусійними залишаються питання елементного складу інноваційного забезпечення розвитку агропромислового виробництва та напрямів їх формування.

Багато вчених розглядають агроінновацію як нововведення, що реалізується в аграрній сфері. Науковці пропонують різні підходи до визначення цього поняття. Так, О. В. Кот агроінновацію трактує як системні впровадження в аграрну сферу результатів науково-дослідної роботи, що приводять до позитивних якісних та кількісних змін у характеристиці взаємозв'язків між біосферою та техносферою, а також поліпшують стан навколишнього середовища, або як результат праці, отриманий завдяки застосуванню нових наукових знань, що перетворюють процес функціонування та розвитку виробничо-господарської системи АПК в напрямі підвищення її ефективності, стійкості та системної якості відносин [1].

На нашу думку, під агроінновацією необхідно розуміти нововведення в галузь сільського господарства (порід тварин, сортів рослин, технологій вирощування, засобів механізації та автоматизації), що супроводжуються отриманням синергетичного ефекту.

Специфіку інновацій в аграрному секторі зумовлено особливостями самого сільського господарства, де основним фактором виробництва виступає земля, в процесі виробництва існує чітка взаємодія з живими організмами (рослинами, тваринами), виробництво має сезонний характер та високий рівень ризику.

В наш час ключовою є проблема залучення інвестиційних ресурсів в інноваційний розвиток аграрного сектору та їх раціональне використання, і від розв'язання цієї проблеми залежать можливості подальшого економічного розвитку аграрного виробництва. Інвестиційний дефіцит, зумовлений згоранням державної фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств, відсутністю розвиненої фінансово-кредитної інфраструктури, зміною домінант державної аграрної політики, зумовленою вступом України до СОТ, перманентним збільшенням диспаритету цін на промислову та сільськогосподарську продукцію, високим рівнем зношення матеріально-технічної бази аграрного виробництва низькою інвестиційною привабливістю окремих сегментів аграрної сфери, які є фактично основною перешкодою для активізації інноваційного попиту товаровиробників.

В умовах окресленого стану аграрного сектора надзвичайно важливою є диверсифікація інструментів кредитної підтримки сільськогосподарських виробників, нагромадження власних інвестиційних ресурсів суб'єктами аграрного підприємництва, запровадження оптимальних схем оподаткування та страхування, врахування екологічного чинника при розробленні інвестиційної стратегії потужних агропромислових об'єднань [2].

Мета дослідження. Однією з основних причин гальмування процесу формування й реалізації інноваційної моделі економічного розвитку в Україні є нерозвиненість системного функціонування наукової та інноваційної сфери на регіональному рівні. У сучасних умовах зростання мобільності людей, фінансів, виробничих потужностей, особливо у межах ЄС необхідні не лише передові технології та виробництва, але передусім регіони, готові прийняти їх та забезпечити їхню діяльність. Це зумовлює зростання наукового та практичного інтересу до проблем інноваційної діяльності та її державного регулювання.

Вирішення цього завдання потребує глибокого осмислення сутності, характерних рис та сучасних особливостей інноваційного розвитку аграрної сфери України.

Виклад основного матеріалу. Одним із напрямків ефективного розвитку сільського господарства, підвищення його конкурентоспроможності є інноваційна діяльність. Інноваційна діяльність у сільському господарстві суттєво уповільнилася, скоротилися як кількість і якість виконаних наукових розробок, так і чисельність науковців (рис. 1; 2), що є наслідком погіршення умов державного фінансування наукової діяльності.

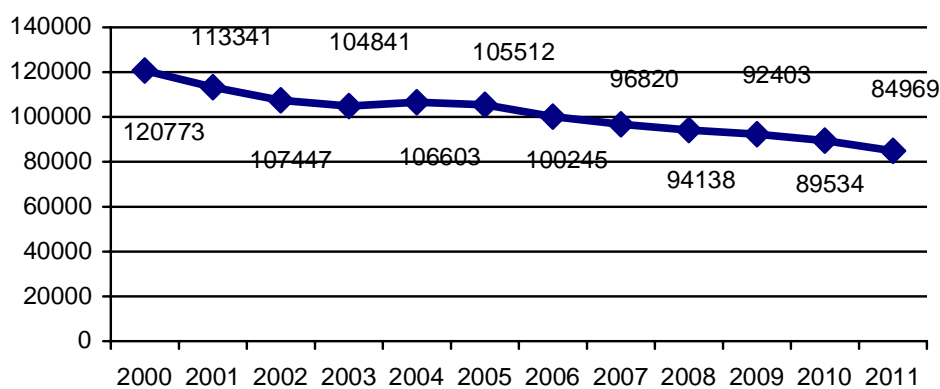

Рис. 1. Динаміка чисельності науковців, осіб

Джерело: складено автором на основі даних [3].

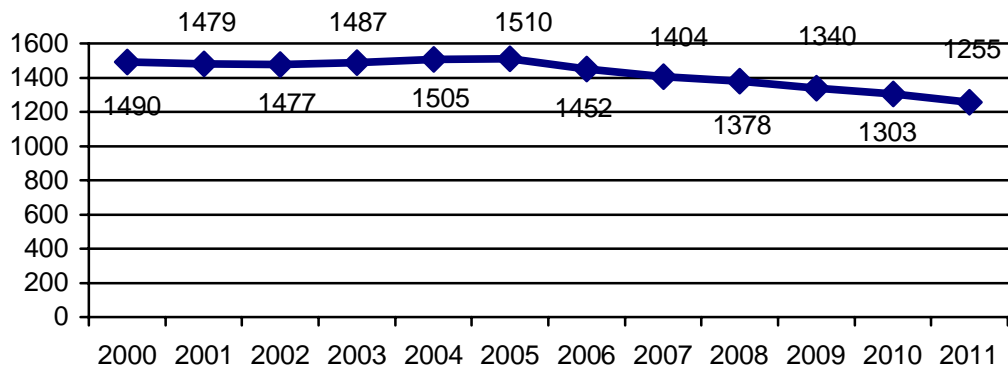

Рис. 2. Кількість організацій, які виконують наукові дослідження та розробки

Джерело: складено автором на основі даних [3].

Економічні відносини між наукою та виробництвом недостатньо налагоджені, повільно впроваджуються у виробництво наукові розробки. Оновлення сільськогосподарського виробництва новими сортами, технікою, технологіями стримують також низька платоспроможність сільськогосподарських товаровиробників і недостатня інформованість їх щодо новітніх досягнень вітчизняної сільськогосподарської науки.

Інновації в економіці реалізуються як через підприємницьку, комерційну діяльність, так і в межах державної науково-технічної політики. На наш погляд, на сучасному етапі розвитку аграрного ринку державна підтримка повинна стати основною у фінансуванні фундаментальних досліджень, науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, які покликані забезпечити інноваційний розвиток аграрної сфери. Тривалий період інвестиційного спаду в галузях АПК витіснив на другий план завдання інноваційного розвитку. Обсяги фінансування з Державного бюджету фундаментальних досліджень і розробок перспективних технологій в аграрній сфері економіки складають 1 % коштів, що виділяються державою (рис. 3), тоді як у 2008 році даний показник складав – 2,8 % [3]. У результаті незатребуваними залишаються багато перспективних розробок, кількість яких, хоча і скоротилася порівняно з дореформеним періодом, але залишається значною. У цій ситуації важливо збільшити обсяги бюджетних засобів на фундаментальні і прикладні наукові дослідження в АПК. Разом з тим, враховуючи неможливість істотного збільшення бюджетних витрат на дані цілі, доцільно частину їх направляти на підтримку інноваційно активних наукових центрів або організацій, стимулювання нових форм включення в інноваційний процес приватного бізнесу, у т.ч., використовуючи механізми венчурного (ризикового) фінансування.

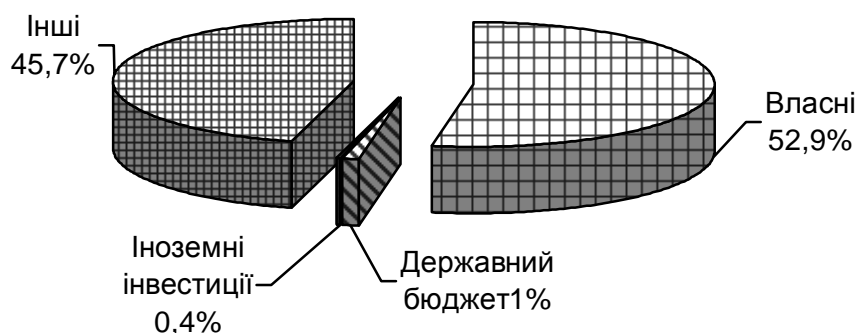

Рис. 3. Джерела фінансування інноваційної діяльності у 2011 р., %

Джерело: складено автором на основі даних [3].

Інвестиційні програми, що користуються бюджетною підтримкою, повинні охоплювати весь виробничий цикл, забезпечувати узгодженість інвестиційного та інноваційного розвитку і передбачати концентрацію фінансових коштів і управлінських ресурсів держави на вирішенні завдань формування якісно нової техніко-технологічної структури сільського господарства, слугувати орієнтиром для інвесторів в оцінці державних пріоритетів розвитку галузі і формувати стратегію їх інвестиційної поведінки.

Пріоритетними напрямками при цьому є об'єктивно низькоприбуткові, що мають тривалий термін окупності і відповідно мало привабливі для приватних інвестицій інноваційні програми, заходи щодо збереження родючості ґрунтів, розвитку інфраструктури ринку тощо.

Висновки. У сучасних умовах одним з ключових завдань державної політики України має стати формування системи відносин між аграрною наукою, освітою та сільськогосподарським виробництвом, коли інновації стають основою прогресу аграрної економіки та суспільства, а потреби інноваційного розвитку АПК, у свою чергу, багато в чому визначають і формують найважливіші напрями наукової діяльності.

Література

1. Кот О.В. Теоретичні аспекти інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та його організаційно-економічне забезпечення / О.В. Кот // Проблеми науки. – 2008. – № 9. – С. 30–37.
2. Даций О.І. Фінансове забезпечення інновацій в агропромисловому комплексі України / О.І. Даций // Проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку. – 2011. – № 1. – С. 65–76.

3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] /
Режим доступу: [http:// www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)

Summary

Kaflevskyy V.V., graduate student
Vinnitsa National Agrarian University

**FEATURES AND PROBLEMS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT
OF AGRARIAN ENTERPRISES**

The state and priorities of innovative activity of enterprises of agrarian sphere are investigational. The directions argument of activation of innovative activity of rural economic enterprises.

Рецензент – к.е.н., доцент Кадюк З.С.